ilk filmim-nasıl başladım?

ahmet uluçay

Bu ay 'İlk Filmim-Nasıl Başladım?'da bir değişiklik var: Ahmet Uluçay, Berna Kuleli'yi Tepecik'teki evine konuk ediyor. Sohbet konusu ise Ahmet Uluçay'ın gönlünü sinemaya nasıl kaptırdığı, kısa filmleri ve ilk uzun metraj filmi *Karpuz Kabuğundan Gemiler Yapmak*...

Bu ayki konuğum Karpuz Kabuğundan Gemiler Yapmak (2002) isimli ilk uzun metraj filminden çok daha önce yaptığı kısa filmlerle de Türk sinemasında gayet iyi tanınan Ahmet Uluçay. Daha doğrusu biz onun Tepecik'teki evine konuk olduk. Uluçay'ın tüm filmlerinde özyaşamına dair ayrıntılar saklı: Film şeritlerini ışığa tutup filmdeki insanları hareket ettirmeye çalışan çocuklar, resim yapan genç delikanlı ve gölge oyunları gibi. Koltuk Değneklerinden Kanat Yapmak'ta (1993) kullandığı suya yansıyan ağaç görüntülerinin suyun dalgalanması sonucu ağır hareketlerle bozulması, bir yandan ilk kısa filmi Optik Düşler'den (1994) beri gösterdiği filmlerin ışık ile hareketli görüntüye dönüşmesine çağrışım yapıyor. Onun için tezatlar, bu anlamda uzaklıklar çok önemli. Bu yüzden belki de hazırlamakta olduğu ikinci uzun metraj filminin ismi Bozkırda Deniz Kabuğu. Ahmet Uluçay'ın sinemasında gölge oyunlarının yanı sıra olağanüstü güçlerin varlığı ve mistik bir yaklaşım da sözkonusu. 2000 yılı yapımı dört dakikalık deneysel çalışması Exorcise (Şeytan Kovma) bunun en iyi örneği: Exorcise'ın unutulmaz sahnelerinden biri başı siyah örtüyle kaplı kadının yüzüne yansıyan yazılardır. Bu görüntü tek başına bir fotoğraf karesi oluşturacak şekilde o filmden çekilip alınsa bile, kullanılan ışığın da etkisi ile, görsel olarak son derece etkileyicidir...

Siz burada Tavşanlı'ya bağlı Tepecik Köyü'nde yaşarken sinema sevdanızın öyküsü nasıl başladı?

1960'ların sonları... 14 yaşımı hatırlıyorum. Çocukken, bu köyde - Tepecik'te- sinema yoktu ama Tavşanlı'da açık hava sineması vardı. 1977'de kapandı bu sinema. O sinemayı çok severdim. Hatta günduz bile orada olmayı isterdim. Bu açık hava sinemasında çalışan bir çingene çocuk vardı. Horata derlerdi ona, soyadı bu olduğu için. Dünyanın her yerinde hor görülmuş atalarını çağrıştırırdı bana. Sinemada yatardı. Ne kadar özenirdim ona! Ben de onun gibi orada yatmak isterdim, onun yerinde olmak isterdim. Yazlık sinemada film bittikten sonra ışıklar söner, yıldızların altında sanki perdedeki kişiler perdeden inerler ve afişlerin içine girip yerlerini alırlardı. Öyleymiş gibi gelirdi bana. O sinemada sürekli makinistin eline bakardım: film kopacak, arızalı bir yer gelecek diye beklerdim. Kırpıntı filmleri birbirine yapıştırıp film oynatırdık. Ben aslında projeksiyonculuğa raziydım. Bir de projeksiyon makinesi benim olsun istiyordum. Bir arkadaşımı kandırdım, onunla beraber projeksiyon makinesi yaptık. Ama benim asıl derdim ressam olmaktı. Bir resim öğretmenim vardı. Hem ressamdı hem de resim üzerine kitapları vardı. Bir gün bize kış resmi yapın, dedi. Herkes her tür rengi, kırmızıyı, yeşili, maviyi kullanarak resim yapmıştı. Benim resmim ise siyah-beyazdı. Sadece siyahı kullanıdım çünkü fon beyazdı. Kar resmi yapmıştım. Öğretmen benim resmimi aldı; "Çocuklar, bu resme bakın! Arkadaşınız büyük bir ressam olacak!" dedi. O zaman Mona Lisa'nın küçücük bir resmini görmüştüm. Bir de onun hakkında bir yazı okumuştum. Gülüşündeki anlam çözülemedi diyordu yazıda; hatta taklit edilemez diyordu. Ben hep Mona Lisa'nın ellerini çizerdim, nasıl taklit edilemez diye şaşardım. Yıllar sonra Louvre'a gidip Mona Lisa'yı gördüğümde önünde durdum. Baktım, baktım. Bir erkek çocuk geldi aklıma; 10 yaşında, hep çiziyor, çiziyor... "Kız" dedim, "senin ilk aşkın benim." Yerlere kadar eğilip selam verdim Mona Lisa'ya. Oradan ayrılırken ağlıyordum.

Peki neden ressam olmak yerine film çekmeye başladınız?

Bu resimleri yapardım ama bir de hareket etse derdim, "gımıldasa" derdim.

O zaman resim yapmak yetmedi anlaşılan...

Resim duygum çok iyiydi. Figür yapıyorsun, renklerini veriyorsun. Ama bir de hareket etsel Yetmedi evet.

'Hep resim çizen' çocuk nasıl film yapmaya başladı?

14 yaşındayken Metin Erksan'ın *Kuyu* (1968) filmini görünce temelli mahvoldum. Resimler kımıldıyordu. Erksan'ın resim duygusu çok

kuvvetlidir. Ben onun resim duygusunu, plastik değerini aşan bir sinemacı görmedim. *Kuyu*'nun plastik değerini aşan bir sinemacı henüz yok. Beni hayran etti kendine. Kanıma giren Erksan oldu yani. Ve bugüne kadar da ateş hâlâ aynı ateş. Hep ben de böyle bir film yapayım diye düşündüm ama onun gibi yapamadım.

> **"Yıllar sonra Louvre'a gidip Mona Lisa'yı gördüğümde önünde durdum. Baktım, baktım. Bir erkek çocuk geldi aklıma; 10 yaşında, hep çiziyor, çiziyor... "Kız" dedim, "senin ilk aşkın benim." Yerlere kadar eğilip selam verdim Mona Lisa'ya. Oradan ayrılırken ağlıyordum."**

Sonra görüntüler nasıl 'gımıldamaya' başladı?

Arkadaşım ve akrabam İsmail Mutlu ile ortaokula başlamamıştık daha. Elden ele düşmüş bir betacam bile değil, betamax bir video bulduk. Üzerinde formatı yok ve kaset takılmıyor. Ondan sonra 'rağmen' film yaptık: o kötü kameraya rağmen sürekli kısa filmler yaptık; tavana tel asarak şaryo yaptık; tripodu kendimiz yaptık... O zaman daha *Kuyu*'yu seyretmemiştim. İsmail'in elleri müthişti, inanılmaz bir yetenektir o. Sonra kısa filmlere ödüller gelmeye başladı. Bir yandan da derdim ilk günden beri *Kuyu* gibi bir uzun film yapmak...

Kısa filmlerinizde ışık kullanımının, gölge görüntülerinin çok iyi olduğunu hatırlıyorum...

Işığı ben hazırlıyordum. 100 vatlık ampullerle masa lambaları kullanıyordum. O kısa filmler beni 'gımıldağa' (*Karpuz Kabuğunda Gemiler Yapmak*'tan bahsediyoruz) kadar getirdi.

(Ahmet Uluçay bana soruyor)

Sen nerede seyrettin *Karpuz Kabuğundan Gemiler Yapmak*'ı?

Sinemada seyrettim. İstanbul Film Festivali'ndeki gösterimde.

(İyi ki de böyle yapmışım çünkü Ahmet Uluçay gayet kararlı şöyle devam etti:)

Eğer vcd, dvd deseydin, söyleşi burada bitecekti...

"14 yaşındayken Metin Erksan'ın *Kuyu* (1968) filmini görünce temelli mahvoldum. Resimler kımıldıyordu. Erksan'ın resim duygusu çok kuvvetlidir... Beni hayran etti kendine. Kanıma giren Erksan oldu yani."

Siz gençliğinizde, hatta çocukluğunuzda böyle sinema peşinde koşuştururken ailenizle ilişkileriniz nasıldı?
Çok kötüydü. İlkokulu bitirdim, ortaokulu bitiremedim. İki sene birinci sınıf, iki sene ikinci sınıf, iki sene üçüncü sınıf... Zeki bir öğrenciydim ama okumak istemedim. Uzun yıllar kamyon şoförlüğü yaptım.

Okulda okumayı sevmediniz demek ki...
Okullar beni sevmedi.

Okulu bırakmışsınız ama kendi tercihiniz olarak neler okurdunuz?
Türk romancılarından Peyami Sefa'yı, Refik Halit Karay'ı severim. İngiliz, Fransız klasiklerini, Balzac, Dostoyevski okumayı severim.

Şoförlük yaparken belki gittiğiniz başka şehirlerde sinemaya gitme fırsatı bulmuşsunuzdur?
Neredeee! Kamyonun üzerinde tonlarca yük. Ancak çalışıyordum.

Sinema yapmak için İstanbul'a yerleşmeyi düşünmediniz mi hiç?
Şimdi bile düşünmüyorum ki o zaman hiç düşünmedim. O yıllarda İstanbul bir ışık yılı uzaktı bana, şimdi on ışık yılı uzakta. Ama İstanbul'a her gittiğimde köprüden geçerken "İSTANBUL SENİ BİR GÜN FETHETÇEM!" derdim.

İlk kısa filminiz *Optik Düşler*'in çekimi ile *Karpuz Kabuğundan Gemiler Yapmak*'ın çekimlerini düşünürseniz, iki film arasında halkın yaklaşımı değişti mi?
Optik Düşler'i 1994'te yazmıştım. Onu da burada tavuk kümesinde çektik. Buradaki insanlardan çekiniyorduk. Cesaretimiz yoktu. Zordu onu çekmek. Millet bahçe duvarlarından bakıyordu bize. "Aaa! Ne yapıyorlar bunlar? Deli midirler nedirler, elektrikleri de yakmışlar..." diyerek merakla bizi izliyorlardı. Ama *Karpuz Kabuğundan Gemiler Yapmak*'ı çekerken alışmışlardı artık. Bu yüzden çok zorluk çekmedik. Hatta bu köyde evimin olduğu caddeye ismimi de verdiler.

***Karpuz Kabuğundan Gemiler Yapmak* filmini izleyici ile beraber ilk kez izlediğinizde çok heyecanlandınız mı?**
Hayır, hiç heyecanlanmadım çünkü ne yaptığımı çok iyi biliyordum. Ama izleyici nerede gülecek, nerede sevinecek onu merak ediyordum. Bu yüzden biraz gerildim. Ama izleyici aynen beklediğim tepkileri verdi. Bazı kadınlar ağlayarak çıktı filmden. "Benim böyle sizi ağlatmak gibi bir niyetim yok, neden ağlıyorsunuz?" diye sordum onlara. "Çocuğun karşılıksız aşkına ağlıyoruz," demesinler mi! Bu filmin yapılış öyküsüne bile ağlayanlar oldu. Ama kısa filmim *Optik Düşler* Ankara Film Festivali'nde gösterildiği zaman çok korkmuştum ve saklanmak istemiştim. Yanımdaki arkadaşlara "haydi kaçalım" dediğimi hatırlıyorum. *Koltuk Değneklerinden Kanat Yapmak* filmim ile ödül alınca rahatladım, güven kazandım.

***Karpuz Kabuğundan Gemiler Yapmak* filmini çekerken artık zorlanmamışsınızdır herhalde, kısa filmlerden gelen deneyimleriniz vardı?**
Ben ne yaptığımı çok iyi biliyordum. Ekipte sinema eğitimi almış gençler vardı. Bazen "abi, aks atladın" diyorlardı, ben diyorum ki "aks devlet sınırı mı, pasaport mu soruyorlar burada. ATLA!" Hatta aks atladığımı bilerek atladığım yerler de oldu. Sonra imkânsız bu filmi kurgulayamaz, dediler. Dediğim gibi ben ne yaptığımı iyi biliyordum. Ama yapamadığım şeyler de var. Bir de filmdeki çocuklar var ya, onlar ikinci çekim günü kaptılar işi. Işığın nereden geldiğini takip edip, "abi burayı bi stop açmamız gerek" dedikleri anlar oldu. Eğitimliler için zor bir durum aslında. Sen okulunda oku bu işi, sonra bir köylünün arkasına takıl. Olacak iş değil.

(Gene Ahmet Uluçay bana soruyor)
En iyi oyuncu kimdi filmde?

(Ben tekrar filmi düşünmeye başlıyorum, kızlardan biriydi, büyük müydü, küçük müydü derken o kendisi yanıt veriyor)
Karpuzcu olmasın sakın!

İlk filminizi çektiğinizde kendinizi yönetmen olarak görüyor muydunuz?
Zaten yönetmenim ben. Yönetmen olarak doğmuşum.

Ahmet Uluçay'la söyleşmek çok zevkliydi, ne var ki vakit ilerliyor ve biz de yaklaşık dört saatlik yolu geri dönmeliyiz. Gönlümüzü Tepecik'te bırakarak ayrılma vaktinde ona, oğlu İdris Uluçay'a, eşi Ayşe Uluçay'a teşekkür ederek ayrılıyoruz...